

Afdeling: Sundhedsplanlægning
Sagsnr.: 19/4193
Dato: 20. februar 2019

Udarbejdet af: Kirsten Frost Lorenzen
E-mail: kfl@rsyd.dk
Telefon: 21 59 81 52

Notat

Forslag til implementering af et Center for Funktionelle Lidelser på OUH

Baggrund

Sundhedsstyrelsen udgav i juni 2018 nye anbefalinger i forhold til udrednings-, behandlings-, og rehabiliteringstilbud til personer med funktionelle lidelser. Heri fremgår det, at funktionelle lidelser er hyppige og omkring 10 % af befolkningen lider af en funktionel tilstand. For mellem 1-2 % af befolkningen er lidelserne så svære, at den påvirker patientens livskvalitet og mulighed for at fungere i det daglige. Mange patienter med en funktionel lidelse oplever lange udredningsforløb, hvor de bliver sendt frem og tilbage mellem både praktiserende læger, speciallæger og sygehusafdelinger.

Sundhedsstyrelsen vurderer, at ca. 5 % af patienter med funktionelle lidelser har lidelser i en svær grad, og at denne patientgruppe har behov for en specialiseret udredning og behandling i sygehusregi. Sundhedsstyrelsen anbefaler, at der i hver region bør være én eller flere specialiserede tværfaglige enheder eller centre, som patienter med en svær funktionel lidelse kan henvises til. Det anbefales, at de tværfaglige enheder eller centre forankres i somatikken.

I nedenstående beskrives forslag til, hvordan der i Region Syddanmark kan etableres et Center for Funktionelle Lidelser. Såfremt sundhedsudvalget og regionsrådet kan godkende beskrivelsen af Center for Funktionelle Lidelser, kan centret være etableret og i drift pr. 1. juni 2019.

Budgetaftale 2019

I Region Syddanmarks budgetaftale for 2019 fremgår det, at der afsættes 4 mio. kr. årligt til at etablere et center for specialiseret, helhedsorienteret og tværfaglig udredning og behandling af anslået 275 nyhenviste patienter om året med svære funktionelle lidelser. Centret placeres under en afdeling på OUH bl.a. af hensynet til samarbejdet med psykiatrisk afdeling i Odense (hvor patienter med svær funktionel lidelse i dag bliver henvist til). Patienter med lette og moderate funktionelle lidelser udredes og behandles i flere specialer på alle sygehuse i Region Syddanmark.

Arbejdsgruppe og følgegruppen

I regi af koncernledelsesforum blev der i juni 2018 nedsat en arbejdsgruppe, der fik til opgave, at komme med forslag til, hvordan udredning og behandling af patienter med funktionelle lidelser skal organiseres i Region Syddanmark. Arbejdsgruppen har bestået af repræsentanter fra alle regionens sygehuse. Derudover er der nedsat en følgegruppe med repræsentanter fra almen praksis, kommunerne og patient- og pårørendeorganisationer. Oversigt over hvem der har siddet med i følgegruppen og arbejdsgruppen fremgår i bilag 1 og 2.

Med henblik på at sikre en god implementering, sikre det tværsektorielle samarbejde og en god koordinering sygehusene imellem skal arbejdsgruppen og følgegruppen fortsat bistå OUH med fagligt og organisatorisk at få beskrevet og implementeret Center for Funktionelle lidelser på OUH.

Derudover er der i regi af Danske Regioner nedsat en tværregional arbejdsgruppe, der skal udarbejde ensartede målgruppe, visitations- og henvisningskriterier for regionernes Centre for Funktionelle Lidelser. Region Syddanmark er formand for denne arbejdsgruppe, og arbejdsgruppen forventer, at afreportering sker i juni 2019.

Den nuværende organisering i Region Syddanmark

I dag bliver voksne med en funktionel lidelse henvist til nærmere udredning og behandling på psykiatrisk afdeling i Odense (psykiatrien har regionsfunktionen). Derudover er der flere somatiske afdelinger, der også udreder og behandler patienter med en funktionel lidelse. Det er således kun patienter med en svær funktionel lidelse, som psykiatrisk afdeling i Odense i dag behandler.

Børn og unge med en funktionel lidelse bliver i dag behandlet på børneafdelingerne i hele regionen, og der eksisterer i dag velfungerende behandlingstilbud på hovedfunktionsniveau på de regionale børneafdelinger.

På børneafdelingen på OUH har man i mere end 10 år haft fokus på børn og unge med funktionelle lidelser, herunder et etableret samarbejde med børne- og ungdomspsykiatrien. Børneafdelingen på OUH fungerer som regionsfunktion til børn og unge med svære funktionelle lidelser, og tager således imod patienter fra de regionale afdelinger til videre behandling.

Børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling i Odense har regionsfunktion til børnepsykiatrisk behandling af børn og unge med svære funktionelle lidelser. Indikation for henvisning til børne- og ungdomspsykiatrisk behandling er oftest utilstrækkelig effekt af behandlingsforløbet på børneafdelingen og/ eller mistanke om psykiatrisk komorbiditet.

Forslag til organisering af Center for Funktionelle Lidelser

Børn og unge

Det er arbejdsgruppens anbefaling, at det nye center rummer både børn, unge og voksne, men at børn og unge behandles i de eksisterende rammer på børneafdelingerne og i børne- og ungepsykiatrien. Det foreslås, at der etableres en "satellit" funktion på børne- og ungeområdet, som er forankret i det tværfaglige samarbejde der allerede er mellem børneafdeling og børne- og ungdomspsykiatri.

Begrundelsen herfor er, at der er særlige forhold vedrørende behandling af børn og unge med funktionel lidelse, som bedst kan varetages i en ramme, der kan tilgodese disse forhold:

- Børn og unge med svær funktionel lidelse kan have indlæggelsesbehov, hvilket der skal være mulighed for.
- Blandt unge med svær funktionel lidelse er der ganske betydelig forekomst af funktionelle neurologiske symptomer som funktionelle anfald og funktionelle lammelser, og denne gruppe patienter rummer de mest syge og mest funktionspåvirkede patienter. De skal derfor kunne modtages og behandles.
- Behandling af børn og unge kræver en tværfaglig behandlingsindsats der henvender sig til hele familien.

Børn og unge kan henvises fra praktiserende speciallæge, regionale børneafdelinger og børne- og ungdomspsykiatriske afdelinger eller pædiatrisk ambulatorium. Således sikres, at børn og unge er tilstrækkeligt grundigt udredt. Det er helt essentielt i forhold til det fremtidige samarbejde med barn og familie, at de føler sig velundersøgt og at der ikke hele tiden skal tages stilling til, om yderlige undersøgelser ville kunne afdække årsagen til generne.

Det anbefales, at der etableres et formaliseret samarbejde mellem center for børn- og unge og center for voksne i forhold til vidensdeling og forskning, herunder regelmæssige møder.

Voksne (18 år eller derover)

I forhold til organisering af et Center for Funktionelle Lidelser i Region Syddanmark (CFL) til voksne foreslås det, at centret etableres i tilknytning til Smertecenter Syd OUH (SMEC), Anæstesiologisk-Intensiv Afdeling V. under ledelse af den specialansvarlige overlæge for SMEC.

Dette er hensigtsmæssigt, idet der er et stort overlap mellem patienter med funktionelle lidelser og kroniske smerter. Mere end 80 % af de patienter der modtages i enheder for funktionelle lidelser, har uforklarede smerter. Hertil kommer, at det i høj grad er den samme behandling, som man tilbyder i SMEC og i de eksisterende funktionelle enheder. Der vil derfor være både patientfordele samt synergieffekter ved at etablere CFL sammen med SMEC.

Det vurderes, at en mindre gruppe af patienter, der henvises til CFL, har andre somatiske gener end smerter. For denne gruppe af patienter vil der være behov for, at tilføre centret de rette kompetencer bl.a. gennem ansættelser, men også ved at kompetenceudvikle det eksisterende personale.

Bemanning af centret

Center for Funktionelle Lidelser bliver bemanded med tværfaglige kompetencer bestående af:

Speciallæge med interesse for og indsigt i tværfaglig behandling af patienter med komplekse somatiske sygdomme, der kræver tværfaglig og tværsektoriel behandling.

Sygeplejerske med indsigt i og interesse for området.

Fysioterapeut/ ergoterapeut med indsigt i behandling, træning og rehabilitering

Psykolog med indsigt i fagområdet

Sekretær med indgående kendskab til EPJ og registrering som det foregår på OUH.

Friløb af lægelige specialister med relevant viden til afklaring og behandling af målgruppen. Indkøbes efter behov.

Fordelingen af bemanningen sker, i princippet, ud fra den opstillede model i forbindelse med beslutning om årligt budget for etablering af center for funktionelle lidelser i Region Syddanmark, se nedenfor.

Tabel 1: Budget for Center for Funktionelle Lidelser

	Antal	Årsløn kr.	I alt pr. år
Speciallæger	1	942.293	942.293
Sygeplejersker/ terapeuter	2	433.160	866.320
Psykologer	1	580.499	580.499
Sekretær	0,8	409.897	327.918
Frikøb af pædiater	0,5	984.627	492.314
Frikøb af øvrige speciallæger			500.000
Øvrig drift			300.000
I alt			4.009.340

i budgetaftalen fremgår det, at det nye center skal starte 275 nye behandlingsforløb om året. Det er forventningen, at fordelingen vil være omkring 75 børn, der skal behandles i satellitfunktionen, som beskrevet under "børn og unge"; og omkring 200 voksne der skal behandles på Center for Funktionelle Lidelser.

Patientansvarlig læge

Hver enkelt patient tildeles ved behandlingsstart en kontaktlæge og sygeplejerske. Kontaktlægen er den læge, der starter behandlingsforløbet. I et samarbejde sikrer sygeplejersken og lægen, at behandlingsplanen bliver holdt og tilpasset efter behov.

Sammenhæng og flow i patientbehandlingen sikres yderligere af en sekretær, der regelmæssigt undersøger, om alle patienter har en besøgsaftale.

Tværfaglig beslutningskonference (MDT)

Centret vil afholde regelmæssige MDT- konferencer hvor relevante fagpersoner fra andre specialer mødes og drøfter patientcases, ligesom der kan afholdes faglige oplæg, og relevante emner indenfor området kan blive drøftet.

Derudover vil flere specialister blive tilknyttet CFL på fast basis, som der struktureret vil blive afholdt møder med:

- Konferencer med **psykiater** 1 til 2 gange månedligt og ved behov. Primært fokus på patientcases, men faglige oplæg om relevante emner kan aftales.
- Konferencer med **satellit- center for børn og unge med funktionel lidelse** 1 gang månedligt med henblik på et tæt samarbejde og dialog omkring området bl.a. i forhold til at drøfte cases, fællessprog og behandling og i forhold til at sikre en god overgang fra børne- til voksenbehandling.
- Konferencer med **andre relevante specialister og behandlere** ved behov. Primært fokus på patientcases, men ad hoc faglige oplæg om relevante emner kan aftales.

Patienterne vil få tilbudt tværfaglig behandling fra ovenstående faggrupper. Den tværfaglige behandling vil være tilrettelagt ud fra den enkelte patients behov.

Patienter der er socialt uafklaret, kan tilbydes samtaler eller behandling af de behandlende socialrådgivere ansat i SMEC.

Behandlingerne tilpasses den enkelte som enten individuelle forløb eller holdbehandling.

Patienternes respons på behandlingerne og behandlingsforløbene drøftes ved faste MDT-konferencer ved behandlingsstart, ved overgange mellem bio/farmakologisk og psykosocial behandling i forløbet og ved behov.

Der afholdes tværfaglige konferencer med deltagelse af alle behandlerne i CFL 2 gange ugentligt af 1 times varighed. Konferencerne foregår i tæt samarbejde med SMEC, og ud fra en konkret vurdering kan patienterne tilbydes relevante behandlinger under SMEC.

Målgruppe

I budgetaftalen fremgår det, at det nye center skal starte 275 nye behandlingsforløb om året. Det er forventningen, at fordelingen vil være omkring 75 børn, der skal behandles i satellitfunktionen, som beskrevet under "børn og unge"; og omkring 200 voksne der skal behandles på Center for Funktionelle Lidelser.

Patientgruppen på centret for funktionelle lidelser vil inkludere:

- Patienter med somatiske gener med betydelig funktionsmæssig og/ eller psykosocial belastning.
- Patienterne skal være færdigudredt og færdigbehandlet for kausale problemstillinger i relevant regi
- Patienterne skal være 18 år eller derover.

Der pågår pt. et arbejde i en tværregional arbejdsgruppe der skal udarbejde forslag til ensartede målgruppe, visitations- og henvisningskriterier. Den nærmere afgrænsning af målgruppe, henvisnings- og visitationskriterier afventer således dette forslag. Forslaget præsenteres for regionernes sundhedsdirektørkreds i juni 2019.

Voksne patienter med dissociative lidelser (uforklarede kramper, lammelser, og sansede depraveringer) udredes og behandles i neurologisk regi, og er således heller ikke en del af målgruppen for CFL.

Henvisning

Patienterne kan henvises til centret via deres praktiserende læge eller fra en sygehusafdeling. Patienten skal være færdigudredt, før de kan henvises til centret.

Der etableres et godt samarbejde med den praktiserende læge i hvert behandlingsforløb. Dette indebærer bl.a., at der sikres en koordinering i forhold til udskrivelse af vanedannede medicin, ligesom der sker en opfølgning på behandlingerne, når patientens forløb i centret er afsluttet.

Efter henvisning til CFL vil patienterne blive visiteret efter nærmere beskrevne kriterier. For de patienter, hvor det skønnes, at de kan behandles hos den praktiserende læge i dialog med en læge fra CFL, vil dette ske.

Hvis en patient bliver henvist til CFL, men det lægeligt skønnes, at patientens tidligere behandlingsforløb har været af en type og et omfang, hvor et behandlingsforløb i CFL ikke vil bidrage positivt til patientens behandling og trivsel, vil henvisningen blive afvist, og den praktiserende læge vil blive tilbudt faglig sparring om patienten.

Det vurderes, at mere end 80 % af patienter i CFL vil have betydelige smerteproblematikker. Her vil CFL med fordel kunne tilbyde patienten behandling i nogle af de eksisterende behandlingstilbud i SMEC. I alle tilfælde vil behandlingen af patienterne i CFL blive tilpasset individuelt i forhold til patientens behov.

Behandlingsforløbet

Nedenstående beskriver hvordan et behandlingsforløb i udgangspunktet vil blive tilrettelagt på CFL, bestående af i alt 4 faser. Længden af et behandlingsforløb vil variere fra patient til patient, og vil blive tilrettelagt individuelt.

Fase 1: Gennemgang af anamnese ved læge og kontaktsygeplejerske. Der lægges en behandlingsplan.

Fase 2: Justering og eventuel afprøvning af relevant medicin. Reduktion og muligvis udtrækning af vanedannende medicin.

Fase 3: Individuelt tilpasset får patienten et psykosocialt behandlingsforløb; individuelt eller på hold: Grundmodul, Helbred og Arbejde, Afspænding, Meditation og andet. I denne fase kan patienterne også få behandling ved socialrådgivere. Ud over behandling kan der, på opfordring fra kommunernes sagsbehandlere, udfærdiges Statusattest, et samarbejde mellem behandlende socialrådgiver og behandlende læge.

Fase 4: Afrunding hos kontaktsygeplejerske og læge: Her skal patienten bl.a. vurderes i forhold til et behov for genoptræning i kommunalt regi efter udskrivelse fra centret. Individuelt vurderet vil der indgås dialog mellem CFL og kommunen om det videre rehabiliterings og afklaringsforløb.

Patienter i behandling i CFL kan have andre behandlingskrævende lidelser, der kræver behandlingsforløb i andre regi. Disse behandlinger tages med i overvejelserne når patient og behandlere planlægger forløbet i CFL.

For patienter i forløb i CFL, der starter nye udrednings og behandlingsforløb andet sted, vil den oprindelige behandlingsplan blive revurderet. Ud fra en individuel vurdering vil behandlingen i CFL blive tilrettet de nye omstændigheder, eller behandlingen i CFL vil blive afsluttet.

Det overordnede behandlingsmål for patienter henvist til CFL er, at patienten lærer at tilpasse sin hverdag med de somatiske gener, der er et vilkår. Processen med at tilpasse sig og acceptere sin situation forstyrres af fortsatte udredningsprogrammer og behandlinger. Patienternes søgen efter "løsninger" på deres lidelser indgår i den terapeutiske proces, og en eventuel afslutning fra CFL kan være en del af behandlingen.

Snitflader til psykiatrien

Patienter med stort overlap i deres symptomatologi mellem somatiske gener og psykiatri vil blive drøftet med psykiatrisk konsulent på de faste konferencer eller ad hoc, hvis der er behov for dette. Individuel, faglig vurdering af patienten og tværkollegial drøftelse vil afgøre det videre behandlingsforløb i forhold til, om psykiatrisk behandling skal tilbydes.

Supervision og rådgivning

Der eksisterer i dag en rådgivningslinje i SMEC, der dagligt modtager skriftlige og telefoniske henvendelser fra almen praksis, de øvrige sygehuse i Region Syddanmark og fra afdelinger på OUH.

Hotlinen er bemanded dagligt af en speciallæge og funktionen vil også kunne omfatte henvendelser til CFL hvormed der kan opnås synergieffekt.

Ud over rådgivningslinjen vil læger/praksispersonale fra almen praksis og tværfagligt personale fra sygehusafdelinger i regionen kunne aftale møder og undervisning med CFL enten lokalt eller på OUH. Efter ønske kan det dreje sig om supervision eller undervisning. Der vil endvidere fra CFL's side være gode muligheder for at deltage i behandlingsforløbende som besøgende. Besøgende kan være af kortere (timer, dage) varighed eller længere (dage, ugers).

Egentlig målrettet undervisnings eller deltagelse i temadage kan aftales med CFL.

Videnscenter i Region Syddanmark der tilbyder information, undervisning og viden til det øvrige sundhedsvæsen, patienter, pårørende, offentlighed mm.

De eksisterende netværk for formidling, vidensspredning og brobygning i SMEC kan umiddelbart udvides til også at omfatte patienter med funktionelle lidelser.

Ved tæt samarbejde mellem SMEC og CFL på formidlingsområdet vil der umiddelbart kunne trækkes på det store netværk af samarbejdspartnere, der eksisterer indenfor formidling og vidensspredning. SMEC underviser bredt på alle relevante faglige niveauer, både præ og postgraduat. Emnerne er fra hele det biopsykosociale område og det er fagpersoner fra hele behandlingsspektret, der formidler deres viden. Der er et veletableret samarbejde med Sundhedsstyrelsen, Institut for Rationel Farmakoterapi og Lægeforeningen om undervisning af praktiserende læger samt et godt samarbejde med SMEC's praksiskonsulent om formidling af viden til de nye klyngesamarbejder.

SMEC har et velfungerende samarbejde med Center for Offentlig Kompetenceudvikling (COK) om 2 gange årligt at gennemføre en 5 dages basisuddannelse indenfor kroniske smerter målrettet praksispersonale, behandlere i rehabiliteringsområdet, personale i jobcentre samt personale i hjemmeplejen.

Smertecentrets socialrådgivere er uddannet kognitive terapeuter og har udviklet sig til at have en "brobyggerfunktion" mellem sundheds- og socialektoren, og deltager i formidling af viden om kroniske smerter til myndighedssagsbehandlere og kolleger i rehabiliteringsenheder.

Patienter og pårørende vil blive undervist i de eksisterende patienter/pårørendefora og i tilpassede fora. Der er undervisning og introduktion flere gange om måneden indenfor smerter, smertebehandling, søvn og søvnproblemer, parterapi og andet. Hensigten med patient og pårørende introduktion og undervisning er at sprede viden om de kroniske smerter og andre somatiske gener. Hertil kommer at patienterne, på et oplyst grundlag, kan deltage aktivt i at tilrettelægge deres behandlingsforløb.

Forskning

Forskning og udvikling indenfor CFL kan få en hurtig indfasning ved at udnytte synergieffekt af den forskning der allerede nu er i fuld udvikling i SMEC. Forskningsgruppen i SMEC er under opbygning og har på nuværende tidspunkt uddannet 2 ph.d.'er, 2 post. doc'er, 1 ph.d. studerende; i foråret 2018 fik vi tilknyttet en adjungeret professor. Der er i SMEC blandt alle behandlerne stor interesse for at udvide samarbejdet om forskningsinitiativer på området for funktionelle lidelser.

Der vil i forhold til forskningsdelen også etableres et tæt samarbejde med hhv. Pædiatrien, børne- og ungdomspsykiatri og psykiatri i forhold til forskning i både børn, unge og voksne med en funktionel lidelse.

PainData er en veletableret klinisk database hvor patientrelaterede data og out come (PRO) indsamles fra SMEC. Der er igangsat arbejde om, at PainData anvendes som database af samtlige regioner i forhold til registrering af patienter med en funktionel lidelse. Data fra databasen indsamles til klinisk og forskningsmæssig brug.

Evidens

På det farmakologiske område behandles patienterne efter de gældende vejledninger fra relevante myndigheder; især vil der være fokus på at reducere eller udtrappe brug af vanedannende stoffer. Psykosocial behandling foregår indenfor den kognitive terapeutiske ramme og er den terapeutiske tilgang der er bedst evidens for virker på både kroniske smerter og funktionelle lidelser. Udvikling og indføring af nye behandlinger følger højeste ekspertise på området. Forskning på centret vil også være med til at centret evaluere sin egen praksis.

Evaluering

Efter centret har været i drift i 1,5 år foreslås det, at der laves en evaluering af centret med henblik på at justere på modellen for centret f.eks. i forhold til samarbejdet med almen praksis, kommunerne, de øvrige sygehusafdelinger mm.

BILAG 1: MEDLEMMER AF ARBEJDSGRUPPEN

Peder Jest, direktør på OUH – formand for arbejdsgruppen

Karin Lassen, overlæge, H.C. Andersens Børnehospital OUH

Mette Rokkjær, overlæge, Pædiatrisk afdeling Kolding

Karen Filipzen, Fysioterapeut, OUH

Annemette Gaaddiksen Post, Ergoterapeut OUH

Ditte Roth Hulgaard, speciallæge, Børne- og Ungdomspsykiatrien Odense

Kenneth Vester Hansen, Speciallæge, Psykiatrisk Afdeling Odense

Søren Dahl, overlæge, Arbejdsmedicinsk afdeling SVS – pr. 25.1.2019 erstattet med Lars Brandt, ledende overlæge, Arbejds- og Miljømedicinsk klinik på OUH

Henrik Boye, Ledende overlæge, hjerne- og nervesygdomme SHL

Kim Hørslev-Petersen, Professor og gigtforsker, Gigthospitalet i Gråsten

Gitte Handberg, Specialeansvarlig overlæge, Anæstesiologisk afdeling OUH

Dorte Jarbøl, professor, seniorforsker ved. Afdeling for Almen Praksis på SDU samt praktiserende læge i Kerteminde

Ove Schaffalitzky de Muckadell, Overlæge og professor, afdeling for medicinske mavetarmsygdomme OUH

Pia Frimann Mortensen, Konsulent planlægningsenheden på OUH

Kirsten Frost Lorenzen, AC- medarbejder i afdeling for sundhedsplanlægning har varetaget sekretariatsfunktionen

BILAG 2: MEDLEMMER AF FØLGEGRUPPEN

Peder Jest, direktør på OUH – formand for følgegruppen

Erik Holk, almen praktiserende læge i Odense

Camille Larsson, Afdelingsleder i Svendborg Kommune

Lene Løgstrup, Socialoverlæge i Odense Kommune

Maja Jæger, Afdelingsleder i Assens Kommune

Charlotte Nielsen, Landsformand for Colitis-Crohn Foreningen.

Sophie Lykkegaard Ravn, ulykkespatientforeningen

Kirsten Frost Lorenzen, AC- medarbejder i afdeling for sundhedsplanlægning har varetaget sekretariatsfunktionen